

Բաղրատ Ա յ/աղեանց. — Հեռագր. Արշակունի, պատմական վեպ 1801—1829 թ. (Կովկասի տիրապետութեան հարկաւանակի յիշատակին). Ռիֆինա 1901. զինն է 1 րդ:—Վեպ է, կոչուումն բայց իսկապէս մի խեղճ կցկտուր պատմութեամբ է, երեանի առման հետ կապ ունեցող սուս ու ձշմարտ անցքերի՝ «Վեբբ Հայաստանի» մի անգոյն, անհամ լեռնաշխարհ, այն հաշուով երկի գրութեամբ, որ հերոսներն և քաջագործութիւնների պատմութիւնը, ինչ կուգէ լինի՝ ընթերցողների մի որոշ ընթան կդանէ միշտ: Քեպէտ հեղինակի երկորդ աշխատանքն է այս մի լեռ ևս իրական կեանքից է գրել, բայց թէ ինչ չափով ծանօթ է նա պատմութեան և իրական կեանք նկարագրելու ընդունակ՝ այդ հասկանալու համար բաւական է միայն մի փոքրիկ պարբերութիւն վերցնել նորա գրքից (եր. 13): Նրա (ինչ որ Վարդարուր լեռան) գաղաթին կորիկեր հայոց թագաւորը զեռ. 499 թուականին Աշոտ Մարդպանի ձեռքով կառուցել էր երկու եկեղեցի իւր հոգւոյ թողութեան համար, բայց հոգւոց դատ նա շտապել էր այդ դուրս ցցուած բլրակի գլխին կառուցանել մի բերդ թշնամիների դէմ պաշտպանութեւն համար: Այն օրերից անցել էին դարեր... կորիկեր հայոց թագաւորի և Աշոտ մարդպանի աճիւնները վաղուց մոխիր կորած հանգստանում էին հողի մէջ:—499 թ. ինչպիսիքս գտնուում էր Պարսից իշխանութեան ներքոյ և այնտեղ կամ գեռ մարդպան էր նշանաւոր Վահան Մամիկոնեանը կամ նա վախճանել և յաջորդել էր իւր Վարդ եղբորը: Աշոտ անունով ոչ մի մարդպան յայտնի չէ պատմութիւնից: Մարդպան կոչուում էին Պարսից մեծ պետութեան նահանգների կառավարիչները: Հայաստանը այդպիսի մի նահանգ էր, երբ նոցա իշխանութեան ներքոյ էր գտնուում, և քանի այնտեղ մարդպան կար թագաւորը այդ մարդպանն էր, ուրիշ թագաւոր լինել չէր կարող: կորիկեր թագաւոր—ն. գաբումն այդ նոյն է թէ ներսէս կաթուղիկոս Քրիստոսից երկու դար առաջ: Եթէ այդ կորիկերը երկու եկեղեցի է շինել՝ գուցէ իւր «հոգւոյ փրկութեան» կամ «մեղքի թողութեան» համար լինի, բայց ոչ երբէք «հոգւոյ թողութեան համար»: Եթէ նա «հոգւոց դատ» մի բերդ է կառուցել, կնշանակէ կառուցել է նաև «հոգի» ու բերդի և եկեղեցիների հետ կարելի պէտք է լինի այդ հոգու «փշրանքներն» ևս յոյց տալ երեւելի Վարդարուրի վերայ, որ միաժամանակ թէ «լեռ» է, թէ «բլուր» (ինչ-

պէս անունից երևում է) և թէ «բլրակ»: Եթէ նոյն թագաւորի և Աշոտ մարդպանի մարմինները թաղուած են եղել՝ հոգ կդառնային և ոչ թէ մոխիր կկարէին «աճիւնները»: — Եւ վերջապէս եթէ, 200 փոքրադիր կիսատ —պատ երեսներից բազկացած այսպիսի մի զիւրք գնելու համար մի բուրի վճարողներ կան մեղանում գուր են մեր հեղինակները գտնագտնուում թէ նոցա աշխատութիւնը չի գնահատուում:

Պարոս քահանայ Տէր-Յովհաննիսեանց. — Քահանայ. Եռւշի 1901. զինն է 15 կ.: —Տէր Հայրը մեր հեղինակի անուն վաստակելու անհանրով բռնուած քահանաներից է. գրքոյի վերջում նա 9 ապագրեալ և 17 անախ պաշտաւութիւնների ցանկ է ներկայացրել: Դժուար է որոշել, թէ ներկայ աշխատութիւնը գրականութեան ո՞ր ձևին է պատկանում: Խորհրդածութիւնների մի շարք է այդ, որոնց մէջ կան և դիտական բացատրութիւններ, ինչպէս «քահանայ քահէ» նա քաւէ նա (քահանայ յառաջ է եկել իսկապէս երբայական «քահէ» բառից), և այնպիսի խորիմաստ ձշմարտութիւններ, ինչպէս «Առանց այդ մարդու (քահանայի) մարդս չի կարող ոչ ծնուել, ոչ մեռնել» մի գլխի վերնագիրն է «Առանց քահանայի անկարելին է փրկութիւն գտնել» մի ուրիշինը՝ «Քահանային պէտք է վարձատրել»: Եւ այսպէս փիլիսոփայութիւններ անելով խրատներ կարգաւով հէքիւթ ու հրաշք պատմելով Տէր Հայրը կամենում է համոզել ընթերցողներին, որ քահանային լաւ վարձատրել ու յարգել պէտք է գրութեան սկզբում և վերջում նա հրաւիրում է բանաստեղծի հետ. «Ն'կ պատուենք այդ սուրբ քահանային»: —Այո՛, Տէր Հայր, եղէք սուրբ քահանայ՝ որ ձեզ պատուեն խրատներն ու բացատրութիւններն աւելորդ են այստեղ:

Բժ. Ա. Բուզաղեան. — Գրք. և քաւէ-գրք.—Լեռ. Նոր-Նախիջևան, 1901. զինն է 15 կ.: —Ինչպէս գրքի վերջին երեսի ցանկից երևում է, յարգելի բժիշկը 10 այսպիսի աժանագին, բարոյապէս կրթիչ և տուած ծանօթութիւններով խիստ օգտակար գրքեր արդէն հրատարակել և սպառել է. 6-ն ևս պատրաստել է հրատարակելու: Գովելի եռանդ, արժանի ամենայն քաջալերութեան:

